

नेपालका सहकारी संस्थामा जोखिम पहिचान र समाधान

रमेश चौलागाईं

२०७४/१०/१३, जर्सिड पौवा, काठमाडौं

आयोजक

जिल्ला वचत तथा ऋण सहकारी संघ, भक्तपुर

परीचय

के हो जोखिम ?

१. वित्तीय कारोबारमा अन्तर्निहित अनिश्चितता

२. भविष्यमूख कृयाकलापमा आधारित

जोखिम पहिचान कसरी गर्ने ?

१. SWOT Analysis गर्ने

Strength

Weaknesses

Opportunities

Threats

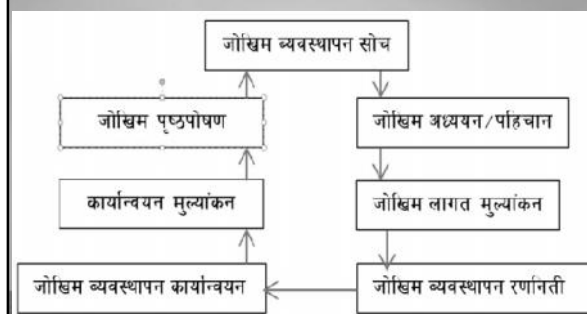
२. PEARLS Monitoring

३. Auditing (internal and external), Supervision

जोखिम व्यवस्थापन किन ?

१. संस्थाको निरन्तर र दीगो संचालनका लागि
२. संस्थाको दक्षतापूर्ण संचालनका लागि
३. लगानी, र आमदानीको स्थायित्वका लागि
४. सबै सरोकारवालाहरुको सुरक्षाका लागि
५. नियमित र दीगो व्यवसायिक वृद्धिका लागि
६. दीर्घकालिन रुपले जोखिम बहन गर्नसक्ने संस्था स्थापना गर्न

जोखिम व्यवस्थापन चक्र



सहकारीमा जोखिमका श्रोतहरु

न्यूनतम पुँजीकोष

कर्जा सापटी

एकल कर्जा सीमा

संचालकहरुको कर्जा सीमा

तरलता

बचत (ठूला रकमका, ब्याजदर, बचतको प्रकार आदि)

गैर सदस्य र कार्यक्षेत्र बाहिर गएर गरिने कारोबार

अनावश्यक, लामो समयसम्मको र ठूलो रकमको पेशकी प्रदान

अनावश्यक रुपले सामान तथा सम्पत्ती खरिद गर्ने

सहकारीमा जोखिम सम्बन्धी कानुनी संरचनाहरु

सहकारी ऐन २०७४

नियमावलीहरु ?

सहकारी मापदण्ड २०६८

संस्थाहरुका विनियम

जोखिम व्यवस्थापन निर्देशिका ?

सम्पत्ती शुद्धिकरण निवारण ऐन (२०७० को शंसोधन सहित) र यसको नियमावली अनुसार रु. १० लाखभन्दा बढि दैनिक कारोबार गर्ने

सदस्यको सुचना राष्ट्र बैंकमा दैनिक रुपले पठाउने

सहकारी क्षेत्रमा जोखिम

बढ्दो प्रतिस्पर्धा

कमजोर संस्थागत सुशासन (पारदर्शिता, कानूनी प्रबन्ध, जवाफदेहीता)

कमजोर नियमन सुपरीवेक्षण

संचालकहरू र व्यवस्थापकहरूमा सहकारी साक्षरताको अभाव

परिपालनामा आधारित र जोखिममा आधारित सुपरीवेक्षण परिपालनामा आधारित सुपरीवेक्षण

मौजुदा कानूनहरूमा आधारित

परिपालनामा नगरेमा कारवाही

जोखिममा आधारित सुपरीवेक्षण

जोखिमहरूको अध्ययनमा (Risk Assessment) आधारित

सुभावात्मक

सहकारी क्षेत्र: परिपालनामा आधारित जोखिम विश्लेषण र कारवाही

जोखिमका प्रकारहरू

१. ऋण सम्बन्धी जोखिम: जतिवेला ऋणीहरू तैकिएको शर्तहरू बमोजिम सहकारीको ऋण तिर्न नसक्ने अवस्थामा पुग्छन् ।

कारण: व्यवसायिक असफलता, एकल ग्राहक सीमा उल्लंघन, विषयगत ऋण सीमा उल्लंघन, कमशल धितो, ऋणीको आम्दानी खर्च र वचतको कमजोर विश्लेषण

२. संचालन जोखिम: दैनिक कारोवारका सिलशिलामा असल व्यवस्थापनको कमीका कारणले देखापर्ने अवस्था

कारण: कमजोर आन्तरीक नियन्त्रण प्रणाली, (घुसखोरी, कर अपचलन, व्यक्तिगत नाफाखोरी, सिस्टम ह्याकिङ, सुचना चुहावट आदि)

उदाहरण: कृषि विकास बैकको ठगी, गुड फर पेमेन्ट काण्ड

जोखिमका प्रकारहरू

३. व्याजदर जोखिम: बजारमा व्याजदरमा हुने प्रतिस्पर्धाका कारणले आउन सक्ने जोखिम

कारण: अस्वस्थ प्रतिस्पर्धा

४. तरलता जोखिम: निक्षेपकर्ताहरूलाई भुक्तानी दिन नसक्ने अवस्था

कारण: तरलता सम्पत्ती व्यवस्थापन गर्न नसक्नु, निक्षेप र ऋण लगानीबीचको अनुपात कायम गर्न नसक्नु

५. कानूनी जोखिम: कानूनको अपर्याप्तताबाट निम्तिन सक्ने जोखिम

कारण: कानूनी अपर्याप्तता र अस्पष्टता

६. राजनैतिक जोखिम: राजनैतिक अस्थिरता र दृष्टिकोणको अस्पष्टता

सहकारीमा जोखिम न्यूनीकरणका प्रावधानहरू

निक्षेप/प्राथमिक पूँजीकोष अनुपात (१०:१)

एकल सदस्य पूँजी सीमा (कुल पूँजीकोषको अधिकतम २० प्रतिशत)

एकल सदस्य कर्जा सीमा (कुल पूँजीकोषको १० प्रतिशत)

कर्जा नोक्सानी व्यवस्था (असल १, संकास्पद ३५ र खराब १००)

ऋण डुवन्त कोष (विनियम बमोजिम)

तरल सम्पत्ती (कुल निक्षेपको १५ प्रतिशत)

कर्जा/निक्षेप अनुपात, कर्जा/निक्षेप पूँजी अनुपात

ब्याजदर स्प्रेड

BASEL I

पूँजीलाई जोखिम न्यूनीकरणको प्रमुख आधार

पूँजी पर्याप्तताको संरचना, जोखिम भारका आधारमा विभिन्न सम्पत्तीहरूको वर्गिकरण (Risk Weight Assets)

यसका लागि जोखिम विवरण (Risk Profile) बनाउनु जरुरी हुन्छ ।

बैंक वित्तीय संस्थाहरूमा प्राथमिक पूँजीकोष RWA को ६ प्रतिशत हुनुपर्दछ ।

बैंक वित्तीय संस्थाहरूमा कुल पूँजीकोष RWA को १० प्रतिशत हुनुपर्दछ ।

Example

FORM NO.2 RISK WEIGHTED EXPOSURE FOR CREDIT RISK						
A. Balance Sheet Exposures	Book Value a	Specific Provisions b	Eligible CMB c	Net Value d=a-b-c	Risk Weighted Exposure e	Weighted Exposure f=g×e
Cash balance	0	0	0	0	0%	0
Balance With Nepal Rastra Bank	0	0	0	0	0%	0
Gold	0	0	0	0	0%	0
Investment in Nepalese Government Securities	0	0	0	0	0%	0
All claims on governments of Nepal	0	0	0	0	0%	0
Investment in Nepal Rastra Bank securities	0	0	0	0	0%	0
All claims on Nepal Rastra Bank	0	0	0	0	0%	0
Claims on Foreign Government and Central Bank (ECA 0-1)	0	0	0	0	0%	0
Claims on Foreign Government and Central Bank (ECA-2)	0	0	0	0	20%	0
Claims on Foreign Government and Central Bank (ECA-3)	0	0	0	0	50%	0
Claims on Foreign Government and Central Bank (ECA-4-6)	0	0	0	0	100%	0
Claims on Foreign Government and Central Bank (ECA-7)	0	0	0	0	100%	0
Claims on BIS, IMF, ECBC, EC and on Multilateral Development Banks (MCDs) recognized by the framework	0	0	0	0	0%	0
Claims on Other Multilateral Development Banks	0	0	0	0	100%	0
Claims on Public Sector Entity (ECA 0-1)	0	0	0	0	20%	0
Claims on Public Sector Entity (ECA 2)	0	0	0	0	50%	0
Claims on Public Sector Entity (ECA 3-4)	0	0	0	0	100%	0
Claims on Public Sector Entity (ECA 7)	0	0	0	0	100%	0
Claims on domestic banks that meet capital adequacy requirements	0	0	0	0	20%	0
Claims on domestic banks that do not meet capital adequacy requirements	0	0	0	0	100%	0
Claims on foreign bank (ECA Rating 0-1)	0	0	0	0	20%	0
Claims on foreign bank (ECA Rating 2)	0	0	0	0	50%	0

BASEL II

संचालन जोखिमको महत्व थप

न्यूनतम सूचनाको आवश्यकता (Minimum Disclosure Requirement)

जोखिम पहिचान र समाधान

BASEL III

वित्तीय स्थायित्वमा जोड

पूँजीको पनि गुणस्तरमा जोड: जस्तै, साधारण शेयर

अन्तर्राष्ट्रिय स्तरको तरलतामा जोड

प्रणालीगत जोखिम न्यूनीकरणका गर्न वित्तीय स्थायित्वका लागि सिस्टेमिक असर पार्ने ठूला वित्तीय संस्थाहरुमा जोड (सहकारीमा पनि निकै ठूला र निकै साना सहकारीलाई समान व्यवहार गर्नु उचित होईन)

नियमित सुपरिवेक्षणमा जोड

सहकारी ऐन २०७४मा रहेका जोखिम प्रवर्धनका उपायहरु

१. दफा १८ मा रहेको सहकारी संस्थाको कार्यक्षेत्र थप गर्ने प्रावधानमा संस्थाको व्यवसायिक सेवा प्रारम्भ गरेको २ वर्षपछि संस्थाको साविक रुपमा जोडिएको क्षेत्र कार्यक्षेत्र थप गर्नसक्ने प्रावधान ।

२. ऐनको दफा ३० (२) ले सहकारी संस्थामा गैर नाफामुलक संस्था, उत्पादन र सेवामुलक संस्थाहरु समेत सदस्य बन्न पाउने गरी अप्राकृतिक व्यक्ति समेत सहकारीको सदस्य बन्न पाउने व्यवस्था ।

३. दफा ५० (३) मा सदस्यहरुलाई प्रदान गरिने ऋणको सेवाशुल्क र नविकरण शुल्क संस्था आफैले तोक्ने व्यवस्था ।

सहकारी ऐन २०७४मा रहेका जोखिम प्रवर्धनका उपायहरु

४. दफा ५० (४) मा संस्थाको वचत र ऋणको व्याजदर अन्तर ६ प्रतिशत ।

५. दफा ७५ मा संस्थाले वार्षिक लेखापरीक्षण नगराएमा रजिष्ट्रार वा तोकिएको अधिकारीले लेखापरीक्षण गराउन सक्नेछ ।

६. दफा १४० मा सहकारीबीच अन्तरसहकारी कारोवार गर्नसक्ने प्रावधान ।

सहकारी ऐन २०७४मा रहेका जोखिम न्यूनीकरणका उपायहरु

१. एक सदस्य, एक सहकारीको प्रावधान ।

२. कसुर बमोजिम सजाएँहरुमा १० वर्षसम्म कैद र रु. ५ लाखसम्मको आर्थिक जरिवाना ।

३. दफा ९५ (२) मा नेपाल राष्ट्र बैंकले तोकिएको भन्दा बढि कारोवार गर्ने सहकारी संस्थाको हिसावकिताव वा वित्तिय कारोवारको निरीक्षण वा जाँच गर्न गराउन सक्ने व्यवस्था ।

४. खूद नाफाको २५ प्रतिशत जगेडा कोष को व्यवस्था ।

५. दफा २० मा संस्थाको बर्गिकरण विषयगत आधारमा तोकिए बमोजिम गर्न सकिने प्रावधान ।

सहकारी ऐन २०७४मा रहेका जोखिम न्यूनीकरणका उपायहरू

६. सदस्य केन्द्रित भई कारोवार गर्नुपर्ने
७. संरक्षित पुँजी फीता कोष र अन्य कोषहरूको व्यवस्था
८. लेखा समिति, वाह्य लेखापरीक्षक
९. दफा ७९ मा ऋणी सदस्यसंग ऋण असुल गर्ने प्रावधान
१०. दफा ८० मा कालोसूचि सम्बन्धी व्यवस्था
११. दफा ८१ मा सरोकारवालाहरूको सहभागितामा कर्जा सूचना केन्द्रको स्थापना गर्ने व्यवस्था
१२. दफा ८२ मा कर्जा असुली न्यायाधिकरणको व्यवस्था
१३. दफा १०१ मा बचत तथा कर्जा संरक्षण कोषको व्यवस्था
१४. दफा १०३ मा स्थिरकरण कोषको व्यवस्था

ऋण सम्बन्धी जोखिम कसरी न्यूनीकरण गर्ने ?

१. प्रति सदस्य ऋण सीमा पालना गर्ने
२. प्रति विषयगत ऋण सीमा पालना गर्ने
३. रु. १० लाखभन्दा माथिका स्विकृत ऋण परियोजनाका धितो संस्थागत मुल्यांकन गर्ने
४. कर्जा सुचना लिएर मात्र ऋण लगानी गर्ने
५. धितो सम्बन्धी परियोजनाको आवधिक फलो अप गर्ने
६. ऋण लगानी गर्दा ऋणीको आम्दानी, खर्च र बचतको लेखाजोखा गर्ने
७. संचालक समिति, ऋण उप समिति र व्यवस्थापकबीच ऋण स्विकृत गर्ने अधिकार बाडफाँड गर्ने

ऋण सम्बन्धी जोखिम कसरी न्यूनीकरण गर्ने ?

८. ऋण लगानी गर्दा स्वपूँजी र संस्थागत लगानीको अनुपात कम्तिमा २०:८० कायम गर्ने
९. ऋण लगानी सम्बन्धी Credit Policy Guideline (CPG) अनिवार्य बनाउने
१०. संस्थाको शेयरमा ऋण लगानी नगर्ने
११. सदस्य बनेको निश्चित समयसम्म संस्थामा बचत गरेपछि मात्र त्यस्ता सदस्यलाई ऋण लगानी गर्ने
१२. ऋण उप समितिको सिफारिसमा मात्र ऋण लगानी गर्ने
१३. कर्जा नोक्सानी व्यवस्थाको अनिवार्य पालना गर्ने
१४. सदस्य शिक्षा प्रदान गरी संस्थाप्रति सुशुचित र सकृय बन्न प्रेरित गर्ने
१५. लगानी विविधिकरण गर्ने

निचोड

जोखिम न्यूनीकरण मात्र गर्न सकिन्छ, पूर्णतः नियन्त्रण गर्न कठिन छ। सहकारी क्षेत्र: जोखिमका दृष्टिकोणबाट अत्यन्तै संवेदनशिल सवैले संस्थागत सशासनको पालना कडाईका साथ गर्ने लेखा समिति सकृय बनाउने वाह्य लेखापरीक्षणका सुभावहरू कडाईका साथ पालना गर्ने समसामयिक नियमन र प्रभावकारी सुपरिवेक्षण जोखिम व्यवस्थापन निर्देशिका बनाई लागु गर्ने । आदि

अस्तु